Aan de Raad en het College van B&W van de gemeenten Ooststellingwerf, Weststellingwerf en Opsterland

Betreft: opbrengst evaluatiegesprekken rkc's en raden

19 september 2023

Geachte Raad en College van B&W,

In juni 2023 zijn, naar aanleiding van het doorwerkingsonderzoek, gesprekken gevoerd met een vertegenwoordiging van raad, college en organisatie over de werkwijze van de rkc's met als doel verkennen welke mogelijke aanpassingen zinvol zouden zijn voor deze werkwijze. Het verslag van het gesprek in uw gemeente is als bijlage toegevoegd (bijlage 1). De rkc's hebben de resultaten besproken en op basis daarvan een aantal aanpassingen doorgevoerd in de werkwijze en deze opgenomen in een aangepast onderzoeksprotocol (bijlage 2). We zijn voornemens deze aanpassingen na een jaar intern te evalueren.

Hieronder lichten wij de belangrijkste bevindingen uit de gesprekken toe.

Algemeen
De raden zijn gemiddeld genomen tevreden, maar maken maar weinig bewust gebruik van het instrument rekenkamercommissie. Raden zijn politieke organen die, als de gelegenheid geboden wordt, sneller politiek naar de uitkomsten kijken dan inhoudelijk. Er lijkt niet direct behoefte aan meer betrokkenheid bij onderzoeken, maar vooral een meer bewuste behandeling van de onderzoeken. Het is ook aan de raden zelf om een actievere rol te pakken bij de keuze van onderwerpen en de behandeling van de rapporten.
De vraag naar het budget leeft niet bij de raad, terwijl het budget voor de praktijk van de rekenkamercommissie eigenlijk te krap is: het is al moeilijk om één onderzoek per jaar per gemeente te doen.

Invloed op onderwerpkeuze en insteek van het onderzoek
Hoewel er niet direct ontevredenheid is over de onderwerpkeuze en de kwaliteit van de onderzoeken bestaat wel de behoefte om de onderzoeksvragen beter af te stemmen op de wensen van de raden. De belangrijkste instrumenten daarvoor zijn het najaarsoverleg en het bespreken van het onderzoeksplan met de raden.

In het proces van het selecteren van onderwerpen en het bepalen van de onderzoeksvragen zijn verschillende fasen van afbakening/selectie te onderscheiden:

1. Groslijst fracties wordt groslijst raad.
2. Van thema naar insteek: de genoemde onderwerpen moeten focus krijgen (afbakening op inhoud). Dat gebeurt nu deels in het najaarsoverleg en doen raad en rkc samen.
3. Van groslijst raden naar shortlist rkc (onderzoeksprogramma): de rekenkamercommissie maakt een shortlist op basis van de onderwerpen van alle drie de raden (afbakening in aantal/prioritering). Op dit moment spelen daarbij meerdere criteria: breed gedragen in de raden, thema relevant voor de raad, door meerdere fracties aangedragen). Hierover wordt de organisatie geïnformeerd.
4. Van shortlist naar vooronderzoek: de rekenkamercommissie doet een vooronderzoek om te komen tot een relevante onderzoeksvraag (afbakening op inhoud). Daarbij wordt een

documentstudie gedaan, kan de organisatie geraadpleegd worden en kunnen externe bronnen gebruikt worden.
5. Van onderzoeksvraag naar onderzoeksplan: Het onderzoeksplan wordt met de raad besproken. Daar kan een check plaatsvinden op de insteek en de voor de raad relevante informatie (afbakening op inhoud). De ervaring leert dat dit soms nuttige aanvullingen oplevert, maar soms ook minder relevante of onmogelijke vragen.
6. Van onderzoeksplan naar onderzoek: De rkc selecteert een gespecialiseerd onderzoeksbureau en past de onderzoeksopzet op basis van de offerte (afbakening op inhoud) eventueel aan. Deze onderzoeksopzet wordt ter kennisname naar de raad gestuurd.

Wil de rekenkamercommissie de voor de raad relevante onderwerpen kiezen, dan moet dat in fase 1 en 2 gebeuren. Wil de rekenkamercommissie de voor de raad relevante insteek kiezen, dan is invloed van de raad in fase 2 en 5.

De ervaring leert dat het lastig is om zowel fase 1 als 2 in het najaarsoverleg te doen. Dat vraagt o.a. om een aanpassing van de inrichting van het najaarsoverleg.

Aanpassingen
1. Fase 1 verloopt via de mail (de rekenkamercommissie neemt hiervoor het initiatief) waarbij fracties en inwoners ideeën voor onderzoek kunnen aandragen bij de rekenkamercommissie;
2. In het najaarsoverleg worden deze ideeën besproken met de raadsfracties;
3. De rkc filtert n.a.v. het najaarsoverleg de ideeën tot een shortlist aan de hand van de criteria uit het onderzoeksprotocol;
4. De rkc doet vooronderzoek naar één of meerdere onderwerpen op de shortlist om te komen tot een conceptonderzoeksvraag en -plan;
5. Dit conceptonderzoeksplan wordt besproken met een vertegenwoordiging van de raadsfracties (bij voorkeur de woordvoerders) en ambtelijk betrokkenen;
6. De opdracht wordt uitgezet bij een onderzoeksbureau. De rkc kan ervoor kiezen om het onderzoek zelf uit te voeren.

Conclusies en aanbevelingen
Als het gaat om de conclusies en aanbevelingen zijn er twee onderwerpen relevant: de proceskant en de kwaliteit van aanbevelingen.

Als het gaat om de proceskant gaat het over de vraag hoe het proces zo ingericht kan worden dat de raad inhoudelijk debat voert over de conclusies en aanbevelingen. De rkc ziet hier vooral een rol voor de raad zelf: die kan hier bewuster mee omgaan.

Interventies voor de proceskant
1. Toevoegen raadsvoorstel en conceptbesluit: Nadat het onderzoeksrapport is verstuurd naar gemeenteraad en college voegt de griffie een raadsvoorstel met conceptbesluit aan het onderzoek toe. Het conceptbesluit is zo opgesteld dat de aanbevelingen van de rkc als separate besluiten zijn geformuleerd en daarmee amendeerbaar zijn.
2. Behandeling door de raad: in de commissie- of oriënterende raadsvergadering is de rkc en het onderzoeksbureau aanwezig om inhoudelijke vragen te beantwoorden over het onderzoek. Vervolgens gaan de fracties met elkaar en het college in gesprek over het onderzoeksrapport. In de besluitvormende vergadering kunnen moties en amendementen worden ingediend.

Als het gaat om de kwaliteit van de aanbevelingen in een spanning zichtbaar: college en raad willen zo concreet mogelijke aanbevelingen, de rekenkamercommissie is terughoudend met het formuleren van al te gerichte aanbevelingen.

Interventies voor de kwaliteit

1. In de aanbevelingen wordt zo veel mogelijk richting gegeven; de rkc staat echter op het standpunt dat keuzes gemaakt moeten worden door de raad. Het raadsvoorstel met daarbij amendeerbare conceptbesluiten biedt daarvoor houvast voor de raad.
2. In het onderzoeksprotocol wordt informatie opgenomen over de fase van behandeling, waarbij duidelijk wordt dat conclusies gaan over feiten, de aanbevelingen over toekomstig handelen van raad en/of college en het debat gaat over de politieke waardering van de conclusies en de wenselijkheid van de aanbevelingen.
3. Voor de wederhoorfase en dus voor (de afronding van) een onderzoek organiseert de rkc terugkoppelsessies met raadsleden en ambtelijke organisatie waarin de bevindingen worden geverifieerd. Daarna formuleert de rkc de conclusies en aanbevelingen.

Overig

De gesprekken met de raden leverden verder nog een divers palet aan aanbevelingen voor onze werkwijze op die leiden tot de volgende interventies voor het onderzoeksprotocol:

1. De rkc stelt altijd eisen aan de omvang en de vorm van de rapporten. Deze omvang en vorm is overigens wel afhankelijk van het onderzoeksonderwerp.
2. Bij het onderzoeksrapport wordt een samenvatting op B1-niveau toegevoegd
3. In onderzoeken moet niet alleen ruimte zijn voor beleidsevaluatie maar ook voor belevingsinformatie
4. Bij benchmarks zal de rkc ook kijken of een vergelijking met andere gemeenten dan de OWO-gemeenten zinvolle informatie kan op kan leveren

Tot slot

Op 1 januari 2023 is de Wet versterking decentrale rekenkamers in werking getreden. Doel van deze wijziging van de gemeentewet is om een sluitend stelsel voor gedegen rekenkameronderzoek tot stand te brengen ter ondersteuning van de controlerende rol van de raad. Deze nieuwe wet heeft consequenties voor de invulling van de rekenkamerfunctie. Wij informeren u hierover in een andere brief.

Hoogachtend,
Namens de rekenkamercommissies van Ooststellingwerf, Weststellingwerf en Opsterland,

Hanneke Vervoort
Voorzitter a.i.